

Nr 149.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av ett ångkraftverk på västkusten jämte i ämnet väckta motioner.

(4:e avd.)

I propositionen nr 185 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 19 mars 1954, föreslagit riksdagen besluta att i enlighet med ett av vattenfallsstyrelsen framlagt förslag ett ångkraftverk skall anläggas i Stenungsund i Bohuslän.

I sina petita för budgetåret 1954/55 anmälde *vattenfallsstyrelsen* att en förstärkning av statsblockets ångkraftresurser med ytterligare ett ångkraftverk vore erforderlig. Verket borde enligt styrelsens uppfattning förläggas till Stenungsund i Bohuslän. Styrelsen hemställde därför om ett principbeslut beträffande kraftverket och äskade ett anslag av 5 milj. kronor för markköp och vissa förberedelser.

Vid anmälan i årets statsverksproposition av styrelsens framställning förklarade sig departementschefen, med hänsyn till de meningsskiljaktigheter som yppats beträffande verkets förläggning och de ytterligare undersökningar som dessa nödvändiggjort, icke beredd att då taga ställning till frågan. Sedan vattenfallsstyrelsens utredning rörande det nya ångkraftverket numera hunnit närmare prövas har departementschefen emellertid ansett frågan böra tagas upp till behandling.

I november 1949 uppdrog vattenfallsstyrelsen åt en kommitté inom vattenfallsverket att framlägga förslag till förläggning och principiell utformning av ett ångkraftverk i Västsverige. Kommittén skulle med beaktande av den tekniska utvecklingen på området bygga vidare på de principiella förutsättningar, som angivits i en vid slutet av 1947 framlagd utredning i ämnet. Frågan om bergstation eller markstation samt kostnaderna för dessa båda alternativ skulle undersökas. Kommittén lade fram sin utredning i augusti 1953.

Då det gällt att välja lämplig plats för kraftverket har kommittén beaktat följande synpunkter.

a. Göteborg är Trollhätte kraftverks och näst statens järnvägar även vattenfallsverkets största abonnent och utgör den största belastningspunkten i västra Sverige. Med hänsyn härtill är det fördelaktigt att förlägga ångkraftverket till en sådan punkt i det framtida västsvenska kraftnätet, att staden erhåller goda reservmatningsmöjligheter.

b. För att i största möjliga omfattning begränsa kraftöverföringsförlusterna bör kraftverket inte ligga alltför långt från belastningstyngdpunkten för Trollhätte kraftverks område. Denna tyngdpunkt är belägen omedelbart öster om Göteborg.

c. Landsvägs- och järnvägsförbindelserna bör vara goda.

d. Då frakterna för kol och olja har stor betydelse för driftkostnaderna, bör fördyrande omlastningar och extra transporter om möjligt undvikas och kraftverket förläggas i närheten av en plats, som erbjuder goda förutsättningar för anläggning av en djuphamn.

Beträffande kraftverkets storlek har kommittén på basis av uppgifter från vattenfallsstyrelsens driftbyrå utgått från att verket skall planeras för en nettoeffekt av 400 MW.

Med hänsyn till önskvärdheten av att kunna utnyttja de ekonomiska fördelar, som nu förekommande största bränsletonnage erbjuder, anses tillgång för verket till en hamn med ett djup av 12 meter vara erforderlig.

Det stora utrymmet för pannrum och maskinsal och kravet på omfattande bergtäckning har medfört, att de senaste undersökningarna till skillnad från föregående utredning ej kunnat begränsas till berg i omedelbar närhet av strandlinjen, utan måst utsträckas till att omfatta även berg belägna längre från stranden, även om en sådan förläggning skulle innebära längre transportvägar för kylvatten och bränsle.

Kommittén har undersökt ett stort antal olika platser längs den bohuslänska kusten, varjämte ett par platser vid Göta älv och Nordre älv närmare studerats. I propositionen lämnas vissa uppgifter angående de sålunda undersökta förläggningalternativen (s. 5—7).

Vid jämförelse mellan dessa har kommittén funnit att — om man förutsätter en förläggning i berg — de båda alternativen Stenungsund och Bolsten klart kan sättas framför de övriga. För dessa alternativ har kommittén utfört en detaljerad planering och kostadsberäkning. Skiljaktigheterna dem emellan har kommittén i stort sett sammanfattat sålunda.

Beträffande h a m n f ö r h å l l a n d e n a kan i Stenungsund med obetydliga muddringar och utfyllningar anläggas kolkaj och oljepir även för det största ifrågavarande tonnaget medan i Bolsten, om man önskar föra fartyg ända upp till kraftverket, förutom hamnanläggning uppe i Nordre älv även erfordras uppmuddring av en farled i älven och inre delen av Nordre älvs fjord. En annan möjlighet är att helt avstå från sjötransporter ända upp till kraftverket och i stället ute vid havet förlägga en uthamn, från vilken i så fall transportanordningar för kol och olja upp till Bolsten

måste ordnas. Lämplig plats för en sådan uthamn utgör Hästevik på västra sidan av Hisingen.

Om man väljer alternativet att muddra upp farleden till Bolsten, kan det djup, till vilket oppmuddringen skall ske, diskuteras. Maximalt bör leden muddras till ett sådant djup, att fartyg av storleksordningen 35 000 ton kan gå in till kraftverket. Kommittén har kommit till den slutsatsen, att detta skulle förutsätta, att älven oppmuddrades till ett djup av 13 m med en bottenbredd av 50 m. På en sträcka, där älven gör en krök, erfordras dock en bredd av 100 m. Trots dessa synnerligen omfattande arbeten har representanter för lotsverket ställt sig tvivlande till möjligheten att taga in fartyg av förutsatt maximistorlek. Kommittén har dock ansett sig böra räkna igenom kostnaderna för alternativet.

Begränsas muddringarna till ett djup i farleden av 6,5 m kan endast fartyg om 2 500 ton gå upp till kraftverket, varvid en omlastningshamn med möjlighet till bränslelagring får anläggas vid Hästevik och det bränsle, som importeras med större fartyg, vidaretransporteras med mindre tonnage.

Kommittén redovisar bl. a. beräkningar avseende anläggnings- och årskostnaderna vid Stenungsundsalternativet och de tre olika utförandeformerna med hänsyn till transportanordningarna vid Bolstensalternativet (tabell 1). Kostnaderna, som avser en helt bergskyddad anläggning utbyggd för 400 MW, inkluderar inte markförvärv, skadestånd och administration. Årskostnaderna gäller en kraftproduktion av 1 000 MkWh.

Kommittén anför, att jämförelsen visar, att av de tre utförandeformerna för Bolstensalternativet ställer sig det med enbart uthamn gynnsammast. Anläggningkostnaderna blir visserligen något högre än för utförandet med 6,5 m farled i Nordre älv men vid en kraftproduktion av 1 000 MkWh per år blir årskostnaden lägre. Vid den fortsatta kostnadsjämförelsen mellan Stenungsunds- och Bolstensalternativen har kommittén därför räknat med att man, för den händelse kraftverket förlägges till Bolsten, anlägger en uthamn i Hästevik och att vidaretransporten av bränslet till Bolsten sker över land.

Vad beträffar kraftstationen blir på grund av de lokala förhållandena densammans utformning i alternativen Stenungsund och Bolsten något olika. För berggrummen i Stenungsund har kommittén räknat med successiv förstärkning av taket under pågående utsprängning med därav följande merkostnader. Transport- och kylvattentunnlar samt kylvattenkanaler blir i Bolsten något dyrare än i Stenungsund och samma gäller beträffande väg- och järnvägsförbindelserna. Kylvattenintag och kloreringsanläggning jämte matarvattenutrustning blir i Stenungsund, som är beläget vid saltvatten, dyrare än i Bolsten, där älvvatten står till förfogande.

Tabell 1. Anläggningskostnader och årskostnader för ett 400 MW ångkraftverk.

	Stenungsund hamn för 35 000 tons fartyg	Bolsten		
		hamn och farled för 35 000 tons fartyg	hamn och farled för 2 500 tons fartyg. Ut- hamn för 35 000 tons fartyg	ingen mudd- ring i älven. Uthamn för 35 000 tons fartyg
miljoner kronor				
Anläggningskostnader.				
Hamnar inkl. farled, kranar och transportanläggningar	6,10	33,40	14,80	4,90
Linbana och oljeledning från uthamn .	—	—	—	13,70
Kolgårdar inkl. transportmedel	2,15	1,95	2,85	2,85
Oljeupplag med pumpstationer	15,75	15,75	15,95	15,75
Maskinstation	170,90	168,95	168,95	168,95
Ställverk	10,80	10,80	10,80	10,80
Tillfartsvägar	0,30	0,55	1,05	0,85
Förvaltningsbyggnad m. m.	3,60	3,60	3,60	3,60
Kraftledningar	17,30	12,60	12,60	12,60
Summa	226,90	247,60	230,60	234,00
Årskostnader vid 1 000 MkWh/år.				
<i>Kostnader för kraftproduktionen</i>				
Fasta kostnader	15,86	17,07	16,32	16,66
Rörliga kostnader	37,30	36,95	37,70	37,08
Summa	53,16	54,02	54,02	53,74
<i>Kostnader för kraftöverföringen</i>				
Fasta kostnader för kraftledningar ...	1,53	1,15	1,15	1,15
Kraftöverföringsförluster	0,55	0,29	0,29	0,29
Summa	2,08	1,44	1,44	1,44
<i>Kostnader för produktion och överföring</i>				
Fasta kostnader	17,39	18,22	17,47	17,81
Rörliga kostnader	37,85	37,24	37,99	37,37
Summa	55,24	55,46	55,46	55,18

Beträffande kraftledningarna framhålles att om kraftverket förlägges till Bolsten, blir de ledningar, som erfordras för stationens anslutning till Trollhätte kraftverks nät, av mindre omfattning än om kraftverket lägges i Stenungsund. En av Trollhätte kraftverk företagen utredning angående ledningssystemets utformning i de båda alternativen visar, såsom framgår av tabell 1, att anläggningskostnaderna för de delar av kraftöverföringssystemet, vars utformning och dimensionering påverkas av kraftverkets förläggning, i Stenungsundsalternativet blir 17,3 milj. kr. och i Bolstensalternativet 12,6 milj. kr.

Kommittén har vidare för att belysa kostnaderna för bergskyddet, redovisat kostnadsberäkningarna för båda förläggningssalternativen för tre olika utföranden. Kostnaderna har sålunda beräknats för

- a. en helt öppen markstation av konventionell typ,
- b. en station med maskinsalen under fullgott bergskydd men med pannorna endast splitterskyddade,
- c. en helt bergskyddad station.

Resultaten av beräkningarna för de olika alternativen har sammanställts i en i propositionen intagen tabell (s. 11).

Beträffande beräkningsresultaten framhåller kommittén bl. a. följande.

Anläggningskostnaderna för de olika alternativen i ett första utbyggnadsstadium om 200 MW visar vid bergförläggning, att Stenungsund ställer sig förmånligast. Räknat exklusive kraftledningar blir anläggningskostnaderna där 13,2 milj. kr. lägre än i Bolstensalternativet. Inklusive ledningar sjunker differensen till 9,4 milj. kr., vilket sammanhänger med Bolstens något förmånligare läge ur överföringssynpunkt.

Även en station med maskinhallen helt bergskyddad och pannorna endast splitterskyddade ställer sig förmånligast i Stenungsund. Besparingen blir räknat exklusive kraftledningar 13,2 milj. kr. och räknat inklusive kraftledningar 9,4 milj. kr.

En helt öppen markstation blir, inklusive kraftledningar, något billigare i Hästevik än i Stenungsund.

En jämförelse mellan anläggningskostnaderna för den fullt utbyggda kraftstationen (400 MW) visar vid bergförläggning och räknat inklusive kraftledningar, att Stenungsund är 7,1 milj. kr. mindre kapitalkrävande. Tänkes stationen i sin första etapp utförd med bergskyddad maskinsal men med pannorna endast splitterskyddade och i andra etappen helt bergskyddad, blir kostnadsdifferensen 9 milj. kr. till förmån för Stenungsund. Även i det fall, då första utbyggnaden utföres som helt öppen station och andra utbyggnaden såsom helt bergskyddad station, blir Stenungsund förmånligast. Kostnadsdifferensen blir här 8,1 milj. kr. Väljes en helt öppen markstation blir Stenungsund vid full utbyggnad obetydligt dyrare än Hästevik.

En jämförelse av årskostnaderna för den första utbyggnaden visar att kostnaden för Stenungsund blir lägre än för Bolsten. Av förenämnda å s. 11 i propositionen intagna tabell 2 framgår, att vid de olika utförandena differensen vid minimiproduktion är ca 0,65 milj. kr. och vid maximi-produktion ca 0,35 milj. kr. Vid medelproduktion, d. v. s. 250 M kWh, blir skillnaden ca 0,5 milj. kr. Gäller jämförelsen enbart en helt oskyddad station, medför vid denna produktionsomfattning en förläggning till Hästevik ca 0,25 milj. kr. lägre årskostnad än Stenungsundsalternativet.

Även vid utbyggnad till 400 MW utfaller jämförelsen mellan huvudalternativen till Stenungsunds förmån. Differensen varierar mellan en halv milj. kr. vid låg produktion och noll vid den produktion, som är sannolik vid maximal körning. Utföres stationen helt oskyddad, medför även i detta fall en lokalisering till Hästevik den lägsta årskostnaden. Differensen gentemot

Stenungsund är emellertid rätt obetydlig vid låg produktion men närmar sig en halv milj. kr. vid maximal körning.

På grundval av denna kostnadsjämförelse har kommittén ansett sig kunna dra den slutsatsen, att det nya kraftverket, för den händelse man redan från början fastställer, att det bör utföras såsom en helt öppen station utan möjlighet att vid fortsatta utbyggnader förlägga någon del i berg, kan tänkas förlagt till Hästevik. Ställer man emellertid det enligt kommitténs mening ofrånkomliga kravet, att i varje fall maskinsalen bör erhålla fullgott skydd mot krigsskador, är en förläggning dit icke tänkbar. I så fall leder de rent ekonomiska slutsatserna till en förläggning till Stenungsund, där anläggningskostnaderna inklusive kraftledningar vid full utbyggnad kan bli inemot 10 milj. kr. lägre än i Bolsten, beroende på vilket utförande som väljes. Då även årskostnadsberäkningarna utfallit till Stenungsunds förmån, blir slutsatsen entydig.

Kommittén som härefter ingått på frågan om valet mellan bergstation och markstation framhåller att merkostnaderna för förläggning av hela det nya kraftverket med såväl pannor som maskinsal i berg är avsevärda. I Stenungsund beräknas sålunda en helt öppen markstation om 400 MW exklusive markkostnader och administration kosta 177,0 milj. kr., medan kostnaderna för en helt bergskyddad station uppgår till 209,6 milj. kr. Kostnadsdifferensen är sålunda 32,6 milj. kr. Kommittén anför emellertid, att merkostnaderna för stationens förläggning i berg icke bör sättas i relation till enbart kostnaderna för själva ångkraftverket. Den ökade krigsberedskapen kommer hela kraftdistributionen i södra och mellersta Sverige till godo. Då det i kraftstationer inom detta område hittills investerade kapitalet är av storleksordningen 800 milj. kr. leder ett sådant resonemang till den slutsatsen, att merkostnaden för en bergförläggning utslagen på hela kapitalet uppgår till ca 4 %.

På grundval av det anförda har kommittén funnit det synnerligen önskvärt, att trots den stora merkostnaden för en bergförläggning åtminstone maskinsalen blir fullständigt skyddad. För att ernå en viss besparing kan kravet på skydd för pannorna däremot sättas lägre, enär skador på en pannanläggning är mera lättreparerade än sådana på den egentliga maskinanläggningen.

Kommittén säger sig slutligen ha varit medveten om att förslaget att förlägga det nya ångkraftverket till Stenungsund föranlett opposition från de organisationer, som inom trakten representerar huvudsakligen sommargästintressen. Kommittén är emellertid av den uppfattningen, att farhågorna för kraftverkets återverkan på möjligheterna att utnyttja området för rekreation, är avsevärt överdrivna. Erfarenheterna från vattenfallsstyrelsens oljeanläggning i Flaxenvik samt från ångkraftverket i Västerås anses bekräfta denna uppfattning. Kommittén har därför med hänsyn till det klara ekonomiska utslaget till förmån för Stenungsund icke ansett sig kunna förorda en förläggning av kraftverket till Bolsten.

Över kommitténs utredning har utlåtanden avgivits av försvarsstaben, arbetsmarknadsstyrelsen, byggnadsstyrelsen, fiskeristyrelsen, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap samt länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län. Utlåtande har därjämte inhämtats från Svenska naturskyddsföreningen. Länsstyrelsen har bifogat yttranden från länsarkitekten och länsarbetsnämnden i länet, stadskollegiet i Göteborg, drätselkammaren i Kungälv, kommunalfullmäktige i Stenungsunds kommun samt naturskyddsrådet i länet. Till Göteborgs stadskollegiums yttrande har fogats yttranden från stadens gas- och elverksstyrelse, hamnstyrelse samt drätselkammare. Skrifter i ärendet har inkommit från SKF:s arbetares förening och Centralkommittén för förstamajblommans riksförbunds arbetsutskott, från Föreningen för sockersjuka i Göteborg med omnejd, från Örgryte förening mot tuberkulos samt från ägarna av hemmanet Houg Södra i Ödsmåls socken, m. fl.

Vattenfallsstyrelsen har beretts tillfälle att yttra sig över vissa av de förslag, vilka framlagts av remissmyndigheter m. fl. Vidare har styrelsen överlämnat ett protokoll från ett informationsmöte angående ångkraftverket, vilket avhölls i Stenungsund den 10 december 1953.

Göteborgs hamnstyrelse, som i första hand tillstyrkt en förläggning av ångkraftverket till Arendal och i andra hand en förläggning till Bolsten, har undersökt möjligheterna att förbilliga hamn- och transportkostnaderna vid detta senare alternativ. Styrelsen föreslår sålunda bl. a. att för verkets oljeförsörjning anläggas en oljeledning från Skarvik till Bolsten medan koltransporterna skulle kunna ske över en kolkaj omedelbart norr om Ellesbo i Göta älv (4 km rätt syd om Bolsten).

Hamnstyrelsen har slutligen beräknat kostnaderna för ett enligt dess förslag modifierat Bolstensalternativ jämfört med en förläggning till Stenungsund. En förläggning till Bolsten skulle därvid få en 3 milj. kr. lägre anläggningskostnad, medan årskostnaderna skulle bli 0,5 milj. kr. högre. Hamnstyrelsen håller före, att en sådan differens i årskostnaden, uppgående till mindre än 1 % av totala kostnaden, inte bör bli utslagsgivande vid frågans bedömning.

Hamnstyrelsen framhåller slutligen, att ett baserande av bränsleimporten på Göteborgs hamn måste för vattenfallsstyrelsen medföra väsentliga fördelar, vilka icke kostnadsmässigt kan beräknas. Det anses emellertid vara uppenbart, att en import över Göteborgs hamn med dess kapacitet och dess resurser, såsom tillgång till varv, dockning, sjömanshus, skeppsfourneringsfirmor, bogerbåtar etc. måste medföra förmånligare fraktavslut och mindre övriga kostnader än en import över en hamn utan dessa resurser.

Drätselkammaren i Kungälv anför, att den merkostnad, som kommittén anfört som skäl för att icke förlägga ångkraftverket till Bolsten, i rätt stor utsträckning hänger samman med ordnandet av transporterna till kraftverket. Ur stadens synpunkt synes det därför angeläget, att frågan om ångkraftverkets förläggning sammanföres med frågan om Nordre älvs iordningställande som farled. I så fall skulle nämligen de ekonomiska belastningarna för båda företagen högst avsevärt kunna utjämnas.

Drätselkammaren, som icke finner det rimligt att Kungälv's arbetsmarknadsläge helt och hållet skall bedömas ur Stor-Göteborgs synpunkt, framhåller vidare att ett förläggande av ångkraftverket till Bolsten måste medföra betydande fördelar ur arbetsmarknadssynpunkt såväl för Kungälv's stad som för länet.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohuslän anser det bl. a. sannolikt, att olägenheterna ur naturskydds- och rekreationssynpunkt kan begränsas till området närmast kring kraftverket. Själva trakten synes däremot alltjämt kunna behålla sin ställning som rekreatiomsområde. När det gäller ett företag av så stor allmän betydelse, som här är i fråga, bör enligt länsstyrelsens mening icke dessa begränsade olägenheter i och för sig innebära hinder vare sig ur översikts- eller detaljplaneringssynpunkt för ångkraftverkets förläggning till Stenungsund, särskilt om andra vägande skäl talar därför.

Svenska naturskyddsföreningen anför att enligt dess mening frågan om ångkraftverkets förläggning icke blivit allsidigt belyst och redovisar de olägenheter som enligt dess uppfattning skulle uppstå vid en förläggning av kraftverket till Stenungsund.

Byggnadsstyrelsen anför, att de skäl som ur regional synpunkt kan anföras mot Stenungsundsalternativet huvudsakligen synes vara hänsynen till naturskyddets samt bad- och friluftslivets intressen. Dessa i och för sig betydelsefulla skäl får i detta fall ökad vikt till följd av de särskilda förutsättningar, som Stenungsundsområdet härvidlag äger, och med tanke på behovet av rekreatiomsområden av detta slag för bl. a. Göteborgsregionen. Trots de tungt vägande skäl, som såväl från regionala som lokala synpunkter kan anföras till förmån för kraftverkets förläggande till Stenungsund, skulle det därför enligt byggnadsstyrelsens mening knappast vara rimligt att välja detta läge, om Stenungsundsområdets förutsättningar ur rekreatiomsynpunkt fördenskull måste offras. Såvitt styrelsen kunnat finna behöver detta emellertid ej bli fallet.

Förutsatt att alla möjligheter till skydd för områdets skönhets- och trevnadsvärden tillvaratages, finner byggnadsstyrelsen all sannolikhet tala för att olägenheterna till följd av anläggningarna i väsentlig grad bör kunna reduceras — i vissa avseenden måhända helt undvikas. Om så sker, synes tillkomsten av kraftverket icke behöva utgöra något hinder för att övriga delar av Stenungsundsområdet fortfarande utnyttjas för bad- och rekreatiomsändamål.

Stenungsunds kommunalfullmäktige anför beträffande kravet på områden för rekreation och friluftsliv åt storstadsbefolkningen, att kommunens över två mil långa stränder torde lämna plats för ett betydande antal människor, även om såväl hamnanläggning som ångkraftverk och industrier förlägges till Stenungsund. Det säges ur samhällssynpunkt icke vara någon önskvärd utveckling om kommunen, i likhet med vad som skett på så många andra håll i länet, skulle komma att till huvudsaklig del bestå av sommarbostäder.

Då ångkraftverket kommer att ha mycket stor ekonomisk betydelse ej blott för Stenungsunds kommun utan även för angränsande kommuner,

tillstyrker fullmäktige på det livligaste, att kraftverket förläggas till Stenungsund. Fullmäktige säger sig därvid förutsätta, att vattenfallsstyrelsen vidtager erforderliga åtgärder för att eliminera de eventuella olägenheter, som kraftverket skulle kunna medföra, samt att berörda fastighetsägare i görligaste mån hålles skadeslösa i ekonomiskt avseende.

Arbetsmarknadsstyrelsen anför sammanfattningsvis att anläggningskostnaderna för kraftverket blir lägre i Stenungsund än i Bolsten. Detsamma anses gälla beträffande de kostnader för bostadsbyggande och samhällsinvesteringar, som följer med lokaliseringen men som inte ingår i den företagsekonomiska kalkylen. Vid en förläggning till Stenungsund skulle även följa möjligheter att utnyttja lokala arbetskraftsreserver, som annars skulle bli outnyttjade. Vidare skulle en förläggning dit vara ett medel att motverka befolkningsminskningen i Stenungsundsområdet. Därtill kommer vissa regionala synpunkter, som anses tala mot en förläggning till Bolsten bl. a. återverkningarna på möjligheterna till en framtida bostadsbebyggelse på Hisingen. Mot ett val av Stenungsund som förläggningsplats anses framför allt tala risken för att kraftverket skall försämra Stenungsundsområdets värde ur rekreationssynpunkt. *Arbetsmarknadsstyrelsen* säger sig emellertid förutsätta, att vattenfallsstyrelsen i enlighet med sin försäkran kommer att tillvarata alla möjligheter att undvika dylika skadeverkningar.

Vid vägning av de redovisade synpunkterna säger sig slutligen arbetsmarknadsstyrelsen för sin del ha funnit, att de synpunkter, som talar för en förläggning till Stenungsund, väger tyngre än de synpunkter, som talar mot en förläggning dit och för en förläggning till Bolsten.

Såväl *försvarsstaben* som *riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap*, vilka tillstyrker en helt bergskyddad anläggning, finner de av kommittén framlagda två förläggningsalternativen likvärdiga ur de synpunkter dessa myndigheter har att beakta. Riksnämnden anser dock, att, om Bolstensalternativet väljes, anläggningen bör utföras med hamn i Nordre älv för fartyg om 2 500 ton.

Beträffande den närmare innebörden av remissutlåtandena torde få hänvisas till propositionen (s. 14—29).

Departementschefen, som inledningsvis erinrar om att frågan om att uppföra ytterligare ett statligt ångkraftverk varit aktuell i flera år, framhåller beträffande behovet av en dylik anläggning följande.

I 1953 års *petita* har vattenfallsstyrelsen förordat en ytterligare förstärkning av statsblockets ångkraftresurser. Även om vattenkrafttillgångarna utbygges i nu avsedd takt och med inriktning på att en viss marginal mellan produktion och belastning så småningom skall uppnås, anses en sådan förstärkning nödvändig. Skälen härför är bl. a., att den vid extrema torrår bortfallande energitillgången vid växande utbyggnad av vattenkraften blir allt större i absoluta mått, varför ångkraftreserven redan med hänsyn härtill måste utvidgas i viss parallellitet med vattenkraftproduktionen. Även driftekonomiska synpunkter talar för en utvidgning. Regelbundet inträder nämligen under vissa tider av dygnet och vissa delar av året belastningstoppar, för vilka en produktionsreserv är nödvändig. Med hänsyn till att anläggningskostnaderna för ett ångkraftverk i förhållande till produktionskapaciteten är lägre än för ett vattenkraftverk ställer det förra sig såsom reserv

ekonomiskt fördelaktigare. Då ångkraftreserven beräknas behöva utnyttjas endast vissa delar av året, kommer nämligen besparingarna i kapitalkostnader att mer än uppväga de ökade kostnader, som ångkraftverkets dyrare drift drar med sig.

Utifrån dessa synpunkter och med hänsyn även till beredskapsbehovet m. m. av en tillräcklig ångkraftreserv räknar vattenfallsstyrelsen med att vid nuvarande utbyggnadsprogram för vattenkraften ett genomsnittligt årligt tillskott av ungefär 30 000 kW ångkraft är erforderligt, räknat för hela landet. Delvis kommer detta behov att täckas genom nya, icke statliga anläggningar i Stockholm och Malmö. Dessa tillskott blir dock icke tillräckliga, varför med sikte på kraftförsörjningen vid början av 1960-talet även de statliga ångkraftresurserna måste utvidgas. Jag anser därför i likhet med vattenfallsstyrelsen, när nu utbyggnaden av Västeråsverket i huvudsak är fullbordad och en ytterligare utvidgning av detta enligt styrelsens mening icke är lämplig eller möjlig, att redan nu i varje fall ett principbeslut bör fattas om uppförande av ett nytt statligt ångkraftverk. Härigenom skulle det bli möjligt att under nästa budgetår fullfölja projekteringsarbetet för kraftverket och verkställa erforderliga markförvärv.

Efter att ha berört de undersökningar som föregått styrelsens nu aktuella förslag angående platsen för kraftverket anför departementschefen vidare följande.

Vid prövningen av förlägningsfrågan har jag utgått ifrån att det nya kraftverket sannolikt bör utföras bergskyddat. Såsom av beräkningarna framgår, medför detta i förhållande till anläggningskostnaden för en helt öppen station vid full utbyggnad till 400 MW en merkostnad av mellan 30 och 35 milj. kr. För att det nya kraftverket skall uppfylla även de krav, som ställes ur beredskapssynpunkt och vilka understrukits av riksnämnden och chefen för försvarsstaben, synes denna merkostnad böra tagas. Den kan förefalla stor både i absoluta tal och i relation till den beräknade totala anläggningskostnaden för kraftverket. I förhållande till det kapital, ca 800 milj. kr., som investerats i de kraftstationer i södra och mellersta Sverige, till vilka det blivande ångkraftverket får ses som ett komplement, ter sig, som styrelsen anför, merkostnaden dock icke orimlig.

Enligt de av styrelsen framlagda beräkningarna kommer anläggningskostnaderna för kraftstationen vid bergskyddat utförande att ställa sig gynnansammare i Stenungsund än vid det med hänsyn till de beräknade årskostnaderna fördelaktigaste utförandet i Bolsten, vilket avser varianten Bolsten med enbart uthamn. I det förra fallet beräknas nämligen totalkostnaden vid full utbyggnad, exklusive markkostnader och administration, till ca 227 milj. kr. och i det senare till 234 milj. kr. Differensen blir ungefär densamma i en första utbyggnadsetapp. Skillnaden i årskostnader varierar något, beroende på vilka antaganden man gör om kraftverkets utnyttjande. Under en period, då kraftstationen icke alls behöver hållas i gång, beräknas årskostnaden i båda utbyggnadsetapperna bli ca 0,5—0,6 milj. kr. lägre i Stenungsundsalternativet. Vid en produktion av 500 MkWh per år, utgörande maximiproduktionen vid utbyggnad till 200 MW, uppgår differensen till ca 0,4 milj. kr. Skulle däremot årsproduktionen stiga till 1 000 MkWh, förutses årskostnaderna bli ungefär desamma i de båda alternativen. Under hänsynstagande till såväl kapitalbehovet som de sålunda beräknade årskostnaderna för kraftverket har vattenfallsstyrelsen för sin del föreslagit, att kraftverket skall förläggas till Stenungsund. Anläggningskostnaderna där för en första utbyggnadsetapp, avseende 200 MW, har beräknats till ca 130 milj. kr. Styrelsen har hemställt om bemyndigande att påbörja denna etapp.

Under beredningen av frågan inom kommunikationsdepartementet har vid sidan av remissyttrandena, varibland finnes ett från Svenska naturskyddsföreningen, framställningar muntligen eller skriftligen även gjorts av företrädare för sommargäster, markägare och ägare av sommarbebyggelse inom Stenungsundsområdet. Därvid har bl. a. framkommit förslag om sådana ändrade lösningar av bränsletransporterna till Bolsten, som skulle göra en förläggning dit av kraftverket ekonomiskt mera konkurrenskraftigt i jämförelse med Stenungsundsalternativet. Hamnstyrelsen i Göteborg har framlagt det mest preciserade förslaget i detta hänseende, innebärande att oljan till kraftverket skulle införas över Skarvikshamnen i Göteborg och kollet över en hamn vid Ellesbo i Göta älv. Vidaretransporten till Bolsten skulle ske med oljeledning resp. linbana. Vid en prövning av detta och andra ändringsförslag, som vattenfallsstyrelsen på min begäran verkställt, har styrelsen emellertid funnit, att ändringsförslagen icke leder till fördelaktigare lösningar av Bolstensalternativet än de tidigare framlagda. Med transportanläggningar enligt hamnstyrelsens förslag skulle anläggningskostnaderna i Bolsten i varje fall icke bli lägre än i Stenungsund, medan årskostnaderna — enligt både hamnstyrelsens och vattenfallsstyrelsens beräkningar — skulle bli ca 0,5 milj. kr. högre. Därtill kommer att oljetillförseln skulle bli beroende av den stora oljehamnen i Göteborg och kolbåtstrafiken av möjligheterna att passera och eventuellt omlasta i Göteborgs hamn, vilket skulle innebära risker för avspärrning av bränsletillförseln i händelse av krig. Med hänsyn härtill har jag icke kunnat finna, att ändringsförslagen föranleder andra ställningstaganden till frågan om verkets förläggande än de tidigare utredningarna.

Emot vattenfallsstyrelsen förslag med Stenungsund som förläggningssort för kraftverket har framför allt Svenska naturskyddsföreningen riktat erinringar. De går ut på att Stenungsundsområdets värde såsom bad- och rekreationssort skulle väsentligt minskas om kraftverket förlades dit. Dels har de för kraftverket erforderliga anläggningarna ansetts komma att verka störande på landskapsbilden, dels har kraftverkets drift förutsetts medföra olägenheter av olika slag, såsom förorening av vattnet med olja, spridning av kol- och slaggdamm samt aska genom luften m. m. Ur naturskydds- och allmän planeringssynpunkt skulle i stället Bolsten vara att föredraga. I detta spörsmål har bl. a. länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län samt byggnadsstyrelsen uttalat sig. Båda styrelserna anser, att med de åtgärder till motverkande av olägenheterna, som vattenfallsstyrelsen ställt i utsikt, Stenungsundsområdets förutsättningar ur rekreationssynpunkt icke nämnvärt torde komma att försämrats.

För egen del anser jag det vara av största vikt, att tillbörlig hänsyn toges till naturskydds- och rekreationssynpunkterna. Vid noggrann vägning av dessa synpunkter mot andra vid frågans bedömande betydelsefulla intressen har jag dock kommit till att vattenfallsstyrelsens förslag bör kunna godtagas. Efter överläggningar med styrelsens ledning utgår jag därvid från att sådana åtgärder kommer att vidtagas, att de olägenheter, som befarats uppstå i Stenungsund, i det stora hela kommer att elimineras.

Chefen för försvarsstaben samt riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap har vidare i sina yttranden uttalat, att Stenungsunds- och Bolstensalternativen ur beredskapssynpunkt är likvärdiga. Under sådana förhållanden har jag ansett mig kunna låta de ekonomiska och arbetsmarknadspolitiska synpunkterna följa utslaget. Styrelsens kostnadsberäkningar, vid vilka hänsyn tagits till erforderliga skyddsåtgärder, har utfallit till Stenungsunds förmån. Anläggningskostnaderna vid full utbyggnad av kraftverket där kommer, exklusive markkostnader och administration, att uppgå till ca 227

milj. kr. Vid mitt ställningstagande har jag vidare räknat med de avgjorda fördelar ur arbetsmarknadssynpunkt, som en förläggning till Stenungsund erbjuder framför Bolstensalternativet. Även med hänsyn till de indirekta kostnaderna för bostäder och serviceanläggningar av olika slag är Stenungsund att föredraga, då där den erforderliga arbetskraften till väsentlig del redan finnes bosatt på orten eller i trakten däromkring. En förläggning av kraftverket till Bolsten däremot skulle, såsom arbetsmarknadsstyrelsen anfört, leda till en inflyttning av hela den erforderliga arbetskraften. Den därvid framkallade bostadsefterfrågan måste helt täckas genom nyproduktion.

Departementschefen erinrar slutligen om att när förslaget om västkustverket framlades i 1953 års petita förordade vattenfallsstyrelsen, att i samband med beslutet om kraftverket ett investeringsanslag om 5 milj. kr. skulle anvisas för budgetåret 1954/55 till markförvärv och vissa förberedelseåtgärder. Styrelsen uttalade samtidigt, att anläggningens första etapp (200 MW) borde vara färdig till år 1959 men att ett uppskov till 1960 inte skulle medföra större olägenhet. Sedermera har styrelsen i skrivelse den 1 december 1953 meddelat, att förberedelseåtgärderna kan reduceras och uppskjutas till efter budgetåret 1954/55 och att ett anslag om 2 milj. kr. vore tillräckligt under nästa budgetår. Departementschefen säger sig vid sin anmälan i årets statsverksproposition av vattenfallsverkets investeringsbehov icke ha räknat med något särskilt anslag för ändamålet, enär med hänsyn till det begränsade investeringsutrymmet några väsentliga utgifter för ändamålet under nästa budgetår icke syntes kunna medgivas. De medel, som dock vid ett bifall till vattenfallsstyrelsens förslag kunna bli erforderliga under nästa budgetår för projekteringsarbetets fullföljande och för markförvärv, föreslås få utgå av anslaget till Inköp av vattenfall och fastigheter samt av dispositionsanslaget.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Osvald m. fl.* (I: 524) och den andra inom andra kammaren av herrar *Gustafson* i Göteborg och *Netzén* (II: 673), i vilka hemställts att riksdagen med avslag på Kungl. Maj:ts förevarande proposition i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en skyndsamt utredning beträffande möjligheterna att förlägga ett ångkraftverk till Bolsten i Bohuslän.

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande torde få hänvisas till motionen II: 673.

Utskottet. Behovet av en ytterligare förstärkning av vattenfallsverkets ångkraftresurser får enligt utskottets mening anses vara väl styrkt. Utskottet delar därför departementschefens uppfattning, att principbeslut nu bör fattas om uppförande av en ny statlig ångkraftstation. Med hänsyn framför allt till den ogynnsamma utvecklingen av relationen mellan vattenkrafttillgång och kraftefterfrågan inom vattenfallsstyrelsens västsvenska distributionsområde synes det naturligt att den nya stationen förlägges till västkusten, i nära anslutning till belastningstyngdpunkten inom området i fråga.

I likhet med departementschefen finner utskottet det även motiverat, att anläggningen utföres helt bergskyddad trots den merkostnad som därigenom uppstår.

De mycket ingående undersökningar som verkstälts av vattenfallsstyrelsen torde utvisa, att under ovan angivna förutsättningar två platser, nämligen Stenungsund och Bolsten, äga klart företräde framför alla andra tänkbara alternativ såsom förläggningsort för den planerade ångkraftstationen. Av de uppgjorda kalkylerna framgår vidare, att de totala anläggningskostnaderna vid full utbyggnad till en effekt av 400 MW kunna beräknas till icke fullt 227 milj. kronor för stenungsundsalternativet och till 234 milj. kronor för bolstensalternativet i dess med hänsyn till årskostnaderna gynnammaste variant. Differensen blir ungefär densamma i en första utbyggnadsetapp. I de angivna beloppen äro icke inräknade kostnader för markförvärv, skadestånd och administration. Även årskostnaderna ställa sig något fördelaktigare enligt det förstnämnda alternativet, dock att vid maximal produktion av 1 000 MkWh skillnaden helt utjämnas. Mot bakgrunden av nu i korthet berörda omständigheter har vattenfallsstyrelsen för sin del funnit avgörande skäl tala för att den nya ångkraftstationen bör förläggas till Stenungsund. Departementschefen har biträtt denna uppfattning och därvid särskilt hänvisat till de fördelar ur arbetsmarknadssynpunkt som styrelsens förslag anses innebära.

Såsom av den i förevarande proposition lämnade redogörelsen framgår, ha emellertid mot en lösning av förläggningsfrågan enligt nu angivna riktlinjer vissa erinringar framställts. Farhågor ha sålunda uttalats för att stenungsundsområdet värde såsom bad- och rekreationsort skulle väsentligt minska om ångkraftstationen förlades dit. Dessa naturskyddssynpunkter ha kraftigt understrukits i de båda likalydande motionerna I: 524 och II: 673, vari yrkats avslag på Kungl. Maj:ts förslag. Under hänvisning till ett av Göteborgs hamnstyrelse utarbetat utkast till en fjärde variant av bolstensalternativet, med en total anläggningskostnad som beräknats understiga stenungsundsalternativet med 3 milj. kronor, ha motionärerna samtidigt förordat en skyndsam utredning av möjligheterna att förlägga ångkraftstationen till Bolsten. Därvid borde bl. a. undersökas, huruvida icke i förevarande fall bränsleförsörjningen kunde helt baseras på olja, med en avsevärd reducering av kostnaderna för bolstensalternativet som följd. Motionärerna ha vidare gjort gällande att den av vattenfallsstyrelsen uppgjorda kalkylen, om i densamma inräknades även markkostnader och skadestånd, komme att förskjutas till förmån för sistnämnda alternativ. Enligt av motionärerna inhämtad uppgift skulle även oljetransporterna till Stenungsund bli dyrare än vad styrelsen förutsatt.

Utskottet, som avlagt besök vid både Stenungsund och Bolsten, vill för sin del ingalunda bestrida, att ur naturskyddssynpunkt invändningar kunna göras mot förslaget att förlägga ångkraftstationen till förstnämnda plats. De farhågor som härutinnan uttalats anser dock utskottet vara överdrivna. Utskottet vill särskilt erinra om att från vattenfallsstyrelsens sida ställts i

utsikt åtgärder, vilka skulle i hög grad eliminera de olägenheter som må vara förbundna med en anläggning av nu ifrågavarande slag. Erfarenheten från Västerås och Flaxenvik synes också utvisa, att praktiskt tillfredsställande resultat kunna nås genom sådana skyddsåtgärder. Utskottet anser sig ej heller ha anledning betvivla, att de utfästelser som i här berörda avseende gjorts av vattenfallsstyrelsen verkligen komma att infrias. Enligt utskottets mening finnes därför fog för den uppfattning åt vilken bl. a. länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län givit uttryck, nämligen att stenungsundsområdet förutsättningar ur rekreationssynpunkt icke nämnvärt torde komma att försämras.

Vid nu angivna förhållande måste uppenbarligen starkt vägande skäl av annat slag kunna åberopas för ett frågående av Kungl. Maj:ts förslag. Såsom tidigare framhållits kan förutom Stenungsund ytterligare endast en plats anses vara lämplig som förläggningsort för den nya ångkraftstationen, nämligen Bolsten. De olika varianter av detta alternativ som vattenfallsstyrelsen utarbetat innebära dock i samtliga tre fall en redan ur ekonomiska synpunkter mindre tillfredsställande lösning av förläggningsfrågan. Såvitt utskottet kan bedöma erbjuder ej heller den i de ovannämnda motionerna förordade fjärde varianten sådana fördelar, att den kan anses överlägsen stenungsundsalternativet. Motionärerna ha visserligen gjort gällande, att anläggningskostnaderna skulle bli lägre vid bolstensalternativet i dess nya utformning. Av vattenfallsstyrelsen verkställda preliminära beräkningar synas dock utvisa, att så icke är fallet. Differensen har uppskattats till ca 1,4 milj. kronor till bolstensalternativets nackdel. Årskostnaderna vid maximal produktion ligga dessutom ca 0,5 milj. kronor högre. Därtill kommer att det av motionärerna förordade alternativet ur beredskapssynpunkt ter sig mindre framsynt. Den för kraftstationens drift erforderliga oljan skulle nämligen, därest detta alternativ väljes, behöva tillfälligt lagras i ovan jord befintliga cisterner i Göteborgs hamn för att därifrån genom en ca två mil lång ledning transporteras till förbrukningsorten, vilket onekligen innebär stora risker i händelse av krig. Enligt de upplysningar utskottet inhämtat finnes ej heller anledning befara, att kostnaderna skulle bli större för oljefrakter till Stenungsund än till Göteborg. I sistnämnda fall tillkomma f. ö. hamnavgifter, vilka äro utan motsvarighet i Stenungsund. Infartsförhållandena till sistnämnda ort äro dessutom sådana, att lotsstyrelsen ur de speciella synpunkter denna myndighet har att företräda ansett avgörande skäl tala för att ångkraftstationen förlägges dit. Det synes å andra sidan antagligt att kostnaderna för markförvärv och skadestånd, vilka icke medräknats i den av vattenfallsstyrelsen uppgjorda kalkylen, komma att ställa sig något högre i Stenungsund än i Bolsten. Därvid må emellertid beaktas, att kalkylen ej heller inbegriper den besparing, uppskattningsvis ca 1 milj. kronor, i kostnaderna för distributionsnätets utbyggnad i mellersta och norra Bohuslän, vilken blir möjlig om ångkraftstationen förlägges till Stenungsund. Vad bränslefrågan slutligen beträffar vill utskottet erinra om att valet mellan olja och kol väsentligen betingas av den prisrelation dessa båda

bränsleslag uppvisa. Det synes därför utskottet välbetänkt, att driften icke baseras på enbart en sorts bränsle, även om oljan normalt kan vara att föredraga. Behov föreligger även av viss sameldning.

De nu anförda omständigheterna ge enligt utskottets mening vid handen, att motionärerna icke kunnat förebringa sådana skäl som motivera att frågan om förläggningen av den planerade ångkraftstationen på västkusten göres till föremål för ytterligare utredning. Även med hänsyn till kraftbalansens utveckling synes en dylik utredning, vilken otvivelaktigt måste medföra uppskov med anläggningens färdigställande, icke vara att tillråda. Utskottet avstyrker därför bifall till förevarande motioner.

Utskottet förordar sålunda, att den nya ångkraftstationen i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag förlägges till Stenungsund. I likhet med departementschefen förutsätter utskottet därvid, att tillbörlig hänsyn toges till naturskydds- och rekreationssynpunkterna. Härutöver önskar utskottet jämväl understryka angelägenheten av att vederbörande markägares berättigade intressen tillgodoses.

Vad departementschefen anfört rörande sättet för bestridande av kostnaderna för under nästa budgetår erforderliga åtgärder har icke givit utskottet anledning till erinran.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 524 och II: 673, besluta att i enlighet med vattenfallsstyrelsens förslag en ångkraftstation skall anläggas i Stenungsund i Bohuslän.

Stockholm den 18 maj 1954.

På statsutskottets vägnar:

KARL WARD.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Ohlön, Iwar Anderson, Leander, Näsström, Pålsson, Hesselhom, Sundelin, Boman, Ragnar Persson, Edvin Thun, Bergman, Bergh och Lodenius; samt

från andra kammaren: herrar Ward, Malmborg i Skövde, Andersson i Malmö, Lindholm, Rubbestad, Åkerström, Hoppe, Staxäng, fröken Elmén, herrar Johansson i Mysinge, Petterson i Degerfors, Kyling, Nihlfors, Andreasson och fröken Vinge.

Reservationer

1) av herrar Ohlön, Ragnar Persson, Bergman, fröken Elmén och fröken Vinge, vilka ansett att

dels den del av utskottets yttrande, som på s. 13 börjar med »Utskottet, som» och på s. 15 slutar med »till erinran», bort ha följande lydelse:

»Utskottet, som avlagt besök vid både Stenungsund och Bolsten, finner för sin del uppenbart, att ur naturskyddssynpunkt vägande invändningar kunna göras mot förslaget att förlägga den planerade ångkraftstationen till förstnämnda plats. Med bolstensalternativet äro däremot icke förbundna några olägenheter av nu ifrågakarande slag. Det synes utskottet vidare tveksamt, om de arbetsmarknadspolitiska skälen verkligen tala så entydigt till förmån för Stenungsund som departementschefen vill göra gällande. Kungälv stad, inom vars område Bolsten är beläget, torde jämväl äga betydligt bättre möjligheter att tillgodose det behov av bostäder, skolor och andra serviceanordningar som i och med den nya ångkraftstationen kommer att aktualiseras.

Enligt vattenfallsstyrelsens förberörda undersökning skulle vid en kostnadsjämförelse stenungsundsalternativet te sig något fördelaktigare än bolstensalternativet. Såsom i motionerna I: 524 och II: 673 erinrats, har emellertid av Göteborgs hamnstyrelse utarbetats förslag till ytterligare en variant av bolstensalternativet, varigenom kostnaderna för detta alternativ skulle kunna avsevärt reduceras. Från vattenfallsstyrelsens sida har visserligen under hand gjorts gällande, att även denna variant skulle innebära en ur ekonomisk synpunkt mindre tillfredsställande lösning än stenungsundsalternativet, men någon slutlig ståndpunkt i detta spörsmål torde icke kunna tagas utan mera ingående och noggranna detaljberäkningar. En ifrån dessa utgångspunkter företagen överarbetning av den av vattenfallsstyrelsen verkställda kostnads kalkylen synes även motiverad med hänsyn till att i denna kalkyl icke medtagits kostnaderna för markförvärv och skadestånd. En komplettering av kalkylen i jämväl nu berörda avseende torde emellertid vara erforderlig för att en fullt rättvisande kostnadsjämförelse skall kunna erhållas. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att taxeringsvärdena å de fastigheter, vilka befinna sig inom en cirkel av respektive 1 och 3 km:s radie med den planerade kraftstationsanläggningen såsom mittpunkt, uppgå i Bolsten till respektive 0,5 och 3,0 milj. kronor samt i Stenungsund till respektive 1,3 och 10,0 milj. kronor.

Då flera för förlägningsfrågans bedömning betydelsefulla omständigheter således ännu icke blivit tillräckligt klarlagda, bör enligt utskottets mening en närmare utredning av bolstensalternativet i dess av Göteborgs hamnstyrelse föreslagna utformning verkställas, innan definitivt beslut i frågan fattas. Om möjligt bör därvid utom vattenfallsverkets experter även utomstående sakkunskap anlitas. Det torde sedan få ankomma på Kungl. Maj:t att på grundval av det resultat, vartill den fortsatta utredningen kan leda, avgöra frågan om den nya ångkraftstationens förläggning. Ett visst uppskov med anläggningens färdigställande kan måhända därigenom icke undvikas. Av de skäl som av departementschefen åberopats i årets statsverksproposition (bil. 27, p. 22) vid anmälan av vattenfallsverkets investeringsfrågor synes

emellertid ett sådant uppskov icke behöva tillmätas någon avgörande betydelse.»

dels ock utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 524 och II: 673, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet ovan anfört.»

2) av herr *Staxäng*.